

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2011

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.
2. Jibu maswali yote.

1. Eleza kwa kifupi changamoto nne zinazokifanya kazi ya ualimu hapa Tanzania ionekane ni kazi ngumu na isiyo na mvuto.

Changamoto ya kwanza ni mzigzo mkubwa wa kazi. Walimu wengi hufundisha madarasa yenye wanafunzi wengi kuliko uwezo wao, hali inayochosha na kupunguza ufanisi.

Changamoto ya pili ni mazingira duni ya kazi. Walimu hukumbana na ukosefu wa vifaa vya kufundishia, miundombinu duni, na malipo yasiyolingana na kazi wanayofanya.

Changamoto ya tatu ni kutokuthaminiwa kijamii. Walimu huonekana kama watu wa kawaida bila heshima au motisha ya kutosha kutoka kwa jamii au serikali.

Changamoto ya nne ni fursa finyu za maendeleo kitaaluma. Walimu wengi hukosa nafasi za mafunzo kazini, kupandishwa vyeo au kushiriki katika maamuzi ya kisera.

2. Orodhesha mbinu nne za jinsi ya kumsaidia mtoto aliyevia akili katika kujifunza.

Mbinu ya kwanza ni kumpa kazi changamoto zinazolingana na uwezo wake ili kuendeleza akili yake kwa kutumia maswali ya uchambuzi na ubunifu.

Mbinu ya pili ni kumhusisha na kazi za vitendo au miradi inayohitaji ubunifu, kama uchoraji, utengenezaji wa vifaa au utatuzi wa matatizo.

Mbinu ya tatu ni kumpa fursa za kujifunza kwa kasi yake binafsi badala ya kuambatana na kasi ya darasa.

Mbinu ya nne ni kumhusisha na wanafunzi wa viwango vya juu zaidi ili kuendeleza vipaji vyake kwa kupitia ushirikiano wa kimawazo na kijamii.

3. Bainisha mambo manne ambayo mwalimu anapaswa kuyafanya wakati wa ufundishaji ili kuwezesha darasa lake kuwa na nidhamu.

Jambo la kwanza ni kuweka sheria na taratibu za darasa mapema. Wanafunzi wanapaswa kuelewa matarajio ya mwenendo wa nidhamu.

Jambo la pili ni kuwa mfano wa tabia njema. Mwalimu anatakiwa kuonesha heshima, uwajibikaji na nidhamu ili wanafunzi waige.

Jambo la tatu ni kuimarisha mawasiliano ya wazi na wanafunzi. Wanafunzi wanapopata fursa ya kujieleza hujihisi kuthaminiwa na wanatii kwa hiari.

Jambo la nne ni kutumia mbinu shirikishi za kufundisha. Hii husaidia wanafunzi kuwa makini, kushiriki kikamilifu na kupunguza tabia za kuvuruga darasa.

4. Tofautisha utafiti wa saveyi na utafiti wa kisamafunzo.

Utafiti wa saveyi ni ule unaokusanya maoni ya watu wengi kuhusu jambo fulani kwa kutumia dodoso, mahojiano au maswali. Huu ni wa upana na huchunguza mwelekeo au mitazamo.

Utafiti wa kisamafunzo (case study) ni uchunguzi wa kina wa tukio, mtu au kikundi maalum kwa muda fulani kwa kutumia vyanzo vingi vya data kama mahojiano, uchunguzi na nyaraka.

5. Orodhesha sifa nne zinazoonesha kufanana kwa elimu ya jadi na elimu ya kujitegemea.

Sifa ya kwanza ni kuwa zote hujikita katika maisha ya kila siku ya jamii. Masomo hutokana na shughuli za kijamii kama kilimo, ufundi na ususi.

Sifa ya pili ni kuwa zote hufundisha stadi za maisha badala ya nadharia tupu.

Sifa ya tatu ni kuwa zinaendeleza uzalendo na mshikamano wa kijamii.

Sifa ya nne ni kuwa walimu ni sehemu ya jamii au wazazi wanaotoa maarifa kwa njia ya mazoezi na urithi wa kijamii.

6. Eleza kwa kifupi sababu nne zinazowafanya baadhi ya wanafunzi kuwa na hofu ya kutafuta huduma ya ushauri nasaha kutoka kwa walimu wao.

Sababu ya kwanza ni hofu ya kuhukumiwa. Wanafunzi huhofia walimu wataawaona kuwa na matatizo au udhaifu.

Sababu ya pili ni ukosefu wa usiri. Wanafunzi huogopa kuwa taarifa zao zinaweza kufichuliwa kwa wengine.

Sababu ya tatu ni uhusiano duni kati ya walimu na wanafunzi. Wanafunzi hawawezi kuwa huru kuzungumza kama hawana ukaribu wa kihisia na mwalimu.

Sababu ya nne ni kutokuelewa faida za huduma hiyo. Wanafunzi wengine hawajui kuwa ushauri unaweza kuwasaidia kutatta changamoto zao.

7. Eleza sababu za kufanya tathmini zifuatazo katika elimu:

(a) Tathmini endelevu

Husaidia kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi kwa kipindi chote cha somo na kurekebisha mbinu za ufundishaji mapema.

(b) Tathmini dodoso

Hutoa taarifa kuhusu mitazamo, hisia na maoni ya wanafunzi kuhusu somo, mwalimu au mazingira ya kujifunza ili kuboresha ufundishaji.

8. Taja faida nne za mazoezi ya kufundisha kwa mwalimu mwanafunzi.

Faida ya kwanza ni kumpa uzoefu wa halisi wa kazi ya kufundisha.

Faida ya pili ni kumwezesha kutumia mbinu za kufundishia kwa vitendo.

Faida ya tatu ni kujifunza jinsi ya kushughulikia changamoto za darasani.

Faida ya nne ni kujenga kujiamini na uwezo wa kuwasiliana na wanafunzi kwa ufanisi.

9. (a) Eleza dhana ya hisa ya akili kama ilivyofafanuliwa na mwansasikolojia Alfred Binet.

Hisa ya akili ni kipimo cha kiwango cha akili cha mtoto ikilinganishwa na umri wake halisi. Alfred Binet alianzisha dhana hii ili kusaidia kutambua watoto wenyewe mahitaji maalum ya kielimu.

(b) Andika kanuni ya kukokotoa hisa ya akili.

Hisa ya akili = $(\text{Umri wa akili} \div \text{Umri halisi}) \times 100$

10. Bainisha njia mbili zinazoweza kutumika katika kuwabaini wanafunzi wenyewe mahitaji maalum.

Njia ya kwanza ni uchunguzi wa mwenendo wa mwanafunzi. Mwalimu huangalia ishara kama kutofautiana kwa kasi ya kujifunza au matatizo ya kihisia.

Njia ya pili ni kutumia upimaji maalum wa kitaalamu. Vipimo vya akili, lugha au maendeleo ya mwili hutumika kugundua aina ya hitaji la mwanafunzi.

15. Chunguza alama za wanafunzi walizopata katika somo la Elimu kwa Mazoezi na kisha jibu maswali yafuatayo:

Mwanafunzi: A B C D E F G H K

Alama: 75 68 55 57 65 62 63 65 52

(a) Tathmini achano sanifu.

Tumia formula:

$$AS = \sqrt{\sum(X - \bar{X})^2 / N}$$

Kwanza, pata wastani (\bar{X}):

$$\bar{X} = (75 + 68 + 55 + 57 + 65 + 62 + 63 + 65 + 52) \div 9 = 562 \div 9 = 62.44$$

Pili, tafuta $(X - \bar{X})^2$ kwa kila mwanafunzi:

$$A: (75 - 62.44)^2 = 158.09$$

$$B: (68 - 62.44)^2 = 30.86$$

$$C: (55 - 62.44)^2 = 55.39$$

$$D: (57 - 62.44)^2 = 29.62$$

$$E: (65 - 62.44)^2 = 6.55$$

$$F: (62 - 62.44)^2 = 0.19$$

$$G: (63 - 62.44)^2 = 0.31$$

$$H: (65 - 62.44)^2 = 6.55$$

$$K: (52 - 62.44)^2 = 109.79$$

$$\text{Jumla ya } (X - \bar{X})^2 = 158.09 + 30.86 + 55.39 + 29.62 + 6.55 + 0.19 + 0.31 + 6.55 + 109.79 = 397.35$$

$$AS = \sqrt{397.35 \div 9} = \sqrt{44.15} = 6.64$$

(b) Achano sanifu iliyopatikana inamaanisha nini?

Inamaanisha kiwango cha mtawanyiko wa alama kutoka kwenye wastani ni 6.64. Hii inaonyesha tofauti ya utendaji wa wanafunzi darasani — kama ni kubwa inamaanisha kuna tofauti kubwa ya ufaulu kati ya wanafunzi, kama ni ndogo inaonyesha ufaulu wao uko karibu karibu.

(c) Rekebisha alama zilizopata wastani wa FE = 7. T bon = 65 na achano sanifu = 2

Tumia fomula:

$$Z = (X - \bar{X}) / AS$$

kisha:

$$FE = Z \times SD + M$$

Kwa mfano mwanafunzi A aliyepata 75,

$$Z = (75 - 62.44)/6.64 = 1.89$$

$$FE = (1.89 \times 2) + 7 = 10.78$$

Rudia mchakato kwa kila mwanafunzi.

(d) Wapange variansi kwa nafasi kwa kutumia alama za mrefu hadi mfupi

Panga $(X - \bar{X})^2$ kwa mfuatano wa juu hadi wa chini:

$$A - 158.09$$

$$K - 109.79$$

$$C - 55.39$$

$$B - 30.86$$

$$D - 29.62$$

$$E/H - 6.55$$

$$G - 0.31$$

$$F - 0.19$$

16. Umepewa jukumu la kuandaa mtihani wa somo la Elimu kwa Mazoezi. Eleza hatua sita muhimu za kuandaa mtihani huo hadi kufanikisha utekelezaji wa tathmini.

Hatua ya kwanza ni kuweka malengo ya tathmini. Mwalimu anapaswa kujua ni vipengele vya ujifunzaji anavyotaka kupima — kama ni ujuzi, maarifa, au mabadiliko ya tabia.

Hatua ya pili ni kuchambua maudhui ya somo. Hii inahusisha kuchagua mada muhimu kutoka kwenye mtaala ambazo zitalengwa na mtihani.

Hatua ya tatu ni kuamua aina ya maswali. Mwalimu atachagua kama atatumia maswali ya kuchagua jibu sahihi, ya kujaza nafasi, ya kweli au si kweli au ya majibu ya wazi.

Hatua ya nne ni kuandaa maswali kwa kuzingatia viwango vya ugumu na uwiano wa mada. Maswali yanapaswa kugawanywa kwa kulingana na uzito wa maudhui na uwezo wa wanafunzi.

Hatua ya tano ni kuandaa karatasi ya mtihani na mpangilio wake rasmi kwa usahihi wa lugha, muundo, muda wa kufanya mtihani na maelekezo kwa wanafunzi.

Hatua ya sita ni kutekeleza mtihani na kufanya tathmini. Baada ya wanafunzi kufanya mtihani, mwalimu atasahihisha na kuchambua matokeo kwa kufanya upimaji wa ufanisi wa ujifunzaji.

17. Kwa kutumia hoja sita eleza jinsi ya kuwasaidia wanafunzi wenyе mahitaji maalum katika shule unayofundisha.

Hoja ya kwanza ni kutambua mapema aina ya hitaji maalum la mwanafunzi. Mwalimu atatumia uchunguzi wa darasani au vipimo maalum kutambua wanafunzi wenyе changamoto.

Hoja ya pili ni kuandaa mazingira rafiki ya kujifunzia. Hii ni pamoja na kuweka madarasa ya kimya, viti maalum au vifaa vya kusaidia kama vifaa vya Braille kwa wanafunzi wasioona.

Hoja ya tatu ni kutumia mbinu shirikishi. Mwalimu anapaswa kutumia njia tofauti za kufundisha zinazomhusisha mwanafunzi mwenye hitaji maalum kwa ufanisi.

Hoja ya nne ni kutoa msaada wa mtu binafsi. Mwalimu au msaidizi anaweza kumpa mwanafunzi msaada wa karibu kulingana na aina ya hitaji alilonalo.

Hoja ya tano ni kuhusisha wazazi na wataalamu. Ushirikiano wa familia na wataalamu kama washauri au madaktari husaidia kumsaidia mwanafunzi zaidi.

Hoja ya sita ni kumjengea mwanafunzi hali ya kujiamini. Mwalimu anapaswa kumtia moyo na kumpongeza mwanafunzi kwa jitihada zake ili awe na hamasa ya kujifunza.

18. Umeteuliwa kuwa mwalimu mkuu wa shule ya msingi Jitegemee. Fafanua kwa kutumia hoja sita jinsi utakavyotumia uongozi wa kidemokrasia kuongoza shule hiyo.

Hoja ya kwanza ni kuwahuisha walimu na watumishi wengine katika maamuzi ya shule. Kupitia vikao vya pamoja, kila mtu anapata nafasi ya kutoa maoni na kushiriki kupanga.

Hoja ya pili ni kusikiliza sauti za wanafunzi kupitia baraza la wanafunzi. Mwalimu mkuu atapokea mrejesho wa changamoto za wanafunzi na kuzitatua kwa haki.

Hoja ya tatu ni kuweka mfumo wa wazi wa mawasiliano. Kila mwanajumuiya ya shule anakuwa na nafasi ya kutoa hoja bila kuogopa.

Hoja ya nne ni kugawa majukumu kulingana na uwezo wa kila mtu. Walimu watapewa nafasi za uongozi au usimamizi wa vipengele mbalimbali vya shule kwa haki.

Hoja ya tano ni kushirikiana na wazazi katika maendeleo ya shule. Kupitia vikao vya kamati za shule, wazazi hushiriki kwenye maendeleo na maamuzi ya shule.

Hoja ya sita ni kuweka utawala wa haki kwa kila mtu bila upendeleo. Sheria, kanuni na taratibu zitazingatiwa kwa usawa na kila mtu atawajibika kwa nafasi yake.